

Mångkulturellt och harmoniskt på familjesidan?

Av Gunilla Byrman, docent i nordiska språk

[Länk till presentation av Gunilla Byrman](#)

1 Inledning

Sedan mitten av 1900-talet har Sverige periodvis haft stor invandring. Detta har påverkat samhällslivet och de texter som produceras.

Huvudsyftet med denna undersökning är att studera texter om utlandsfödda på dagstidningarnas familjesida, att undersöka vilka genrer och textmönster som finns i texter där. [\[1\]](#)

I denna artikel kommer jag att redovisa några utgångspunkter för studien och därefter några preliminära resultat.

2 Teoretiska utgångspunkter, hypotes och forskningsfrågor

Studien bedrivs med den kritiska diskursanalysen som teoretisk ram. Analysen fokuserar på kontext, text och idéinnehåll och involverar också den diskursiva praktiken. En av den kritiska diskursanalysens premisser är att sociala identiteter, relationer och kunskaps- och värdesystem skapas och bevaras av diskursiva praktiker (Fairclough 1992, van Dijk 1993). I min analys utgår jag från den sociala och diskursiva praktik som omger texter på familjesidan.

I skapandet och bevarandet av perspektiv och betydelser har medierna en ideologiproducerande roll då de bidrar till att konstruera innebörder och betydelser. Hur texter om invandrare gestaltas är betydelsefullt i dagens samhälle eftersom segregation och rasism har blivit samhällsproblem. Det finns olika uppfattningar om invandringsdebattens innehåll. Somliga menar att den har blivit friare och mer konstruktiv, medan andra hävdar att debatten – i en populistisk anda – har blivit intolerant och vilseledande.

Teun van Dijk (1993) skriver att mediestudier från olika länder visar att tidningstexter om invandrare har ett begränsat antal ämnesval. Texterna handlar mestadels om:

1. Invandring med betoning på problem, såsom illegal invandring, alltför stort antal invandrare, bedrägeri samt demografiska och kulturella hot.
2. Brottslighet, som droger, prostitution, spel, överfall, stöld, våld och upplopp.
3. Kulturella skillnader, särskilt med fokus på kulturella avvikelser, bakåtsträvande beteende, religiös fundamentalism. De sociala problemen förklaras ofta med kulturella egenskaper hos minoritetsgruppen.
4. Etniska relationer, såsom etniska spänningar, diskriminering, och andra former av (höger)rasism, vanligen definierad som incidenter som skylls på minoritetens närvaro eller uppförande, dvs. offren ställs till svars (van Dijk 1993:248-249).

Ylva Brune (Brune 2002:150-180) har i den svenska nyhetsdiskursen sett liknande mönster. Hon skriver att:

”Invandrarkillen”, ”invandrarkvinnan” och ”invandrantjejen” fungerar i dag som stereotyper; som kategorier med en relativt fast associativ potential. Att begreppet ”invandrare” på detta sätt har laddats med innebörder långt bortom den denotativa betydelsen ”person(er) som invandrat”, kan vara en följd bland annat av nyhetsmediernas sätt att gestalta typifierade invandrare, som får gestalta abstrakta problembeskrivningar. (Brune 2002:150)

Brune har studerat tidningstexter om invandrare i Sverige från 1970-talet och framåt, och hennes resultat visar att invandrarkvinnor i mitten av 1970-talet ofta skildrades som isolerade, passiva, underordnade, okunniga och psykiskt instabila. De framställs också som om de har svårt för att anpassa sig till det moderna livet i Sverige. ”Invandrarflickor” framställs som passiva, sensuella och utsatta för tvång. Kvinnornas kläder och kroppens gestaltning spelar också en viktig roll i texterna. Männens beskrevs under 1970-talet som aktiva på den svenska arbetsmarknaden och pojkar som aggressiva, dvs. kulturmötet har gjort ”invandrarkillen” modern, men inte på rätt sätt. Likaledes är synen på sex och förhållandet mellan könen viktiga fixeringspunkter i nyhetsjournalistiken om invandrade kvinnor och män (Brune 2002:154-165).

Men dessa stereotyper har förändrats och på 2000-talet gestaltas männen som förlorare, drivna av sin religion, tradition och vanmakt inför kulturkrocken. De reagerar repressivt och våldsamt, vilket leder till machostil, förakt för svenska kvinnor och revanschlysten kriminalitet. Männens gestaltas som oförmögna att styra sina liv på ett rationellt sätt; de saknar självkontroll och beslutsamhet. Kvinnorna däremot vill frigöra sig från den gamla kulturen och de gamla värderingarna, vilket ibland kan leda till döden (Brune 2002:166-176).

Ylva Brune kan genom sina studier:

visa att de svenska nyhetsmediernas ”invandrare” har och har haft ett slags bruksvärde, åtminstone i den meningen att nyhetshistorier om ”dem” kan tjäna som språngbräda för en rad formuleringar kring vilka ”vi” är och vill vara. ”De” används som redskap för fostran till en nationell gemenskap - en gemenskap som ”de” samtidigt helt eller delvis försätts utanför. (Brune 2002:150-151)

Här vill jag understryka att mediebilderna som Brune visar på i sin analys inte stämmer med verkligheten. Detta är medieproducerade diskurser. Män och kvinnor beskrivs på olika sätt, men det gemensamma är att båda könen konstrueras som kategorier, som texterna gör generella och övergripande utsagor om. Kategorierna tillskrivs också egenskaper som står i kontrast till det typiskt svenska (Brune 2002:178).

Frågan är om det som Ylva Brune benämner ”typifierade invandrare” också finns i texterna på familjesidorna. Min hypotes är att de inte gör det, åtminstone inte i lika hög grad, eftersom jag antar att redaktionerna följer och reproducerar en nationell och harmonisk diskurs, där syftet är att hylla enskilda individer.

I denna studie har jag begränsat mig till hyllningstexter om jubilarer. Materialet studeras utifrån följande frågor:

1. Vem hyllas på familjesidorna?
2. Vilka textgenrer och textmönster finns?
3. Finns det skillnader mellan texter om utlandsfödda och svenskfödda?

4 Material och metod

Materialet består av dagstidningar, både lokala och rikstäckande, från 2000-talet. Dagens Nyheter (DN), Sydsvenska Dagbladet (SDS), Jönköpings-Posten (JP) och Vimmerby Tidning (VT) finns representerade i studien. Sydsvenska Dagbladet är den tidning som har flest utlandsfödda på familjesidan. [2] Därför har jag valt att hämta textexempel från denna tidning; texterna är från 6 maj, 16 och 30 september 2002.

Studien behandlar inte betalannonserna (icke-redaktionell text), t.ex. ”Grattis Cristina Velázquez de Castro 30 år önskar Viktor” (DN 26.5.2002) utan bara redaktionell text.

Analysmetoden är huvudsakligen närläsning. Jag har analyserat jubilartexternas form (genre och textmönster) och innehåll (vilka teman som finns i texterna) med den kritiska diskursanalysen som bas. Men jag har också gjort beräkningar av hur många texter om utlandsfödda som publicerats under en viss tid i de olika tidningarna.

5 Resultat

Nedan kommer jag att ge preliminära svar på frågorna som ställdes inledningsvis, det vill säga vem som hyllas och vilka textsorter som finns om jubilarer. I detta sammanhang är det viktigt att komma ihåg att olika texter har olika status. Slutligen kommer jag också att redovisa vad det finns för skillnader mellan texter om utlandsfödda och svenskfödda.

5.1 Jubilarer på familjesidan

Vilka hyllas på familjesidan? Frågan kan besvaras med att det är prenumeranter och deras närstående, men också de som familjeredaktionen av någon anledning anser ha ett intressant levnadsöde.

De som omskrivs på familjesidan skulle etniskt kunna indelas i tre kategorier:

1. Svenskfödda.
2. Kända utlänningar utan anknytning till Sverige som redaktionen bedömer som intressanta av ett eller annat skäl. Sådana texter är i verkligheten ytterst sällsynta. Om tidningen gör en text om en känd utlännings födelsedag hamnar texten oftast på någon annan sida, t.ex. utrikessidan, inte på familjesidan. Exempelvis uppmärksammades drottningmoderns 100 år i DN 4/8 2000 just på utrikessidan.
3. Utlandsfödda som bor i eller har anknytning till Sverige.

För att få en indikation på hur fördelningen mellan hyllningar av svenskfödda respektive utlandsfödda är undersökte jag sju dagars produktion under sommaren 2002 av de fyra tidningar som jag studerar. Resultatet i tabell 1 visar att det mest är svenskfödda på familjesidan (92 %).

Tabell 1. Fördelning av utlandsfödda och svenskfödda i hyllningstexter på familjesidan under sju dagar 2002.

Tidn.	Utlandsfödda			Svenskfödda		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
SDS	5	5	(15 %) 10	27	31	(85 %) 58
JP	11	10	(10 %) 21	85	101	(90 %) 186
DN	3	1	(5 %) 4	51	43	(95 %) 94
VT	1	-	(2 %) 1	22	28	(98 %) 51
Totalt	(60 %) 20	(40 %) 16	(8 %) 36	(48 %) 185	(52 %) 203	(92 %) 388

Det är bara i genomsnitt 8 % av jubilarerna på familjesidan som är utlandsfödda. Att det förhåller sig så har förmodligen olika orsaker. Att färre utlandsfödda än svenskar prenumererar på tidningar kan spela roll för resultatet, men även demografiska och

kulturella faktorer påverkar. Att fira sig själv eller närstående i tidningen genom en liten bildsatt text ingår förmodligen inte alls i många utlandsföddas kulturmönster. Sydsvenska Dagbladets förhållandevis många utlandsfödda kan vara tecken på integration eller kanske kulturell anpasslighet. Dock är det värt att fundera över varför Dagens Nyheter, Sveriges största morgontidning, har så få invandrare på sin familjesida, endast 5 %. Förmodligen prenumererar inte så många utlandsfödda på Dagens Nyheter.

Trots att det är ett litet material som jag nagelfarit speglar siffrorna i tabell 1 det intryck som tidningarna ger även under en längre tid. Att Sydsvenskan är den tidning som har flest utlandsfödda på familjesidan ska ses mot bakgrund av att var tredje invånare i Malmö har invandrabakgrund och att tidningen har stor täckning där. Det är relativt jämn könsfördelning bland jubilarerna, dock med en liten övervikt för män, utlandsfödda och svenskfödda sammantagna.

Det ska sägas att könsfördelningen mellan de utlandsfödda är osäker eftersom det inte alltid varit möjligt för mig att utifrån namnet avgöra om en viss person är man eller kvinna.

Sammanfattningsvis finns det få utlandsfödda på familjesidan, och sidan exponerar en nationell och hierarkisk samhällsstruktur, vilket visar sig i att det finns fler svenskfödda än utlandsfödda och fler män än kvinnor.

5.2 Notis

Födelsedagsnotisen karakteriseras av att den är språkligt stereotyp och kort. Nedan följer några exempel från SDS 16.9. 2002:

75 år

Harry Larsson, Malmö, den 16 september. Han är född och uppvuxen i Lund. Redan som trettonåring började han arbeta, de sista yrkesverksamma åren som kontorsvaktmästare.

Harry Larsson är intresserad av bland annat trädgård och natur.

60 år

Servitör **Georgios Morfiadakis**, Malmö, den 17 september. Han är född i Makedonien, Grekland och kom till Sverige 1965. 1967 började han arbeta som servitör på Residens Schweizeri i Malmö och fortsatte därefter på S:t Jörgen och Savoy, där han var anställd i 19 år.

Georgios Morfiadakis arbetar numera extra på Jägersro Travbanerestaurang.

50 år

Lokalvårdare **Samnieng Emerek**, Malmö, den 17 september. Hon är född i Bangkok. 1982 kom hon till Sverige och fick tjänst på Konsum i Lund. I dag är hon verksam på ISS Sverige AB, Lundaavdelningen.

Samnieng Emerek tycker om att laga mat, resa och fynda på loppmarknader. Sin födelsedag firar hon på resande fot i Thailand.

Datatekniker **Tom Tiilikainen**, Höllviken, den 17 september. Han är född och uppvuxen i Stockholm, föräldrarna kom från Finland. 1996 flyttade han till Malmö. Tom Tiilikainen är anställd på Swep i Landskrona där skräddarsydda värmeväxlare tillverkas.

Fiske, främst flugfiske, skidåkning, camping och potatisodling är några av hans intressen. Han tycker också om att fotografera och framkallar själv. Tom Tiilikainen är Mulleledare för Friluftsförbundet.

Födelsedagen firas i Spanien.

40 år

Jur kand **Marianne Ericsson**, Malmö, den 17 september. Hon är född i Uddevalla.

Dessa notiser har skrivits med utgångspunkt i uppgifter som läsarna, oftast jubilarer själv eller någon närstående, har skrivit och skickat in till redaktionen. För detta ändamål har

många tidningar ett färdigt formulär.

I Sydsvenskan Dagbladets formulär uppmanas läsaren att ange jubileans namn, adress, födelsedatum, födelseort, titel eller yrke, arbetsplats och bakgrund. Vidare kan också följande frågor besvaras: Vad gör du nu? Intressen eller hobby? Vad vill du mer berätta om dig själv?

Vissa uppgifter är obligatoriska i notiserna, exempelvis uppgiften om namn, ålder, bostadsort och födelseort som alltid finns med. Det är den sistnämnda uppgiften som gör det möjligt att skilja utlandsfödda från svenskfödda. Familjeredaktören skapar sedan en kortare eller längre notis med utgångspunkt i de inlämnade uppgifterna.

Notiserna byggs upp av individfokuserade sakpåståenden i tredje person om jubilarerna. Dessa är också bärarobestämda, dvs. det framgår inte vem som står för utsagorna. Detta ger texterna en opersonlig stil. Textschemat i notiserna följer i princip formuläret (vem? vad? när? var? hur?) och är stereotyp men också etniskt jämlikt så till vida att det inte är någon skillnad mellan texter om utlandsfödda och svenskfödda. Vissa texter i födelsedagsgalleriet framstår med sin innehållsliga begränsning ibland som språkligt torftiga och ibland smått absurda. Exempelvis framgår detta i notisen om Georgios Morfiadakis, där många läsare nog undrar var jubilarerna har sitt ordinarie arbete. Detta aktualiseras i formuleringen: "Georgios Morfiadakis *arbetar numera extra* på Jägersro Travbanerestaurang" (min kursivering). Även i notisen om Marianne Ericsson känns det inte tillfredsställande att bara få reda på jubileans födelseort. Innehållet är således ofta så kort och fragmentariskt att man som läsare måste känna till jubilarerna för att texten ska bli riktigt meningsfull. Detta är rimligtvis också meningen. Ett innehållsligt karaktistikum är att det aldrig finns några uppgifter om släktingar och vänner i dessa födelsedagsnotiser.

Som nämnts består notiserna enbart av sakpåståenden (och inga värdepåståenden). Sakpåståenden kan dock bli emotivt laddade (Cassirer 1993:176). Om jag exempelvis säger: "Idag är det den 30 november!" kan detta sakpåstående bli emotivt laddat för någon som förknippar dagen med politiska manifestationer. Kanske kan också notisernas opersonliga och bärarobestämda sakpåståenden om utlandsfödda på samma sätt bli emotivt laddade om vi som läser notiserna efter hand ser ett mönster, där de flesta utlandsfödda jubilarer har lågstatusjobb eller är arbetsökande. Notiserna säger alltså i all sin sakliga opersonlighet något om den segregation som finns på den svenska arbetsmarknaden.

5.3 Intervju

Intervju är en annan vanlig genre, och det finns både längre och kortare sådana.

Det kan se ut på följande sätt:

AKTUELLT ANSIKTE

"Djupt inne i bröstet är jag grek"

Namn: Emmanuel Morfiadakis.

Bor: i Malmö.

Ålder: 65 år den 17 september.

Tänker: ägna sig mer åt politiken.

AV ANDERS LJUNGBERG

Efter drygt 40 år som Malmöbo är Emmanuel Morfiadakis en välkänd profil i staden. I 35 år har han arbetat, därav 22 år som rektor, och i nästan 30 år har han suttit i stadens kommunfullmäktige som socialdemokratisk ledamot. Han är ordförande i tekniska nämnden och har haft mer än ett finger med i den pånyttfödelse som Malmös stadsbild har genomgått på senare år.

Men innan han kom till Sverige levde Emmanuel Morfiadakis i nästan tjugofem år i Grekland under en tid präglad av krig, politiskt våld och fattigdom.

Var är du född?

– I Thessaloniki. Min far kom från Kreta och min mor från norra Grekland.

Du var barn under andra världskriget. Minns du något av det?

– Jag var fyra år när tyskarna tågade in i Thessaloniki. Jag minns de tyska pansarvagnarna, jag minns när Thessaloniki brann och någon gång under kriget blev jag vittne till att tyskarna hängde tre greker som påstods vara sabotörer.

Efter kriget följde nya våldsamer. Upplevde du dem också?

– Ja, det var nationalisterna och kommunistiska partisaner som gjorde upp om makten direkt efter krigsslutet. En hel natt pågick strider där vi bodde men på morgonen var det lugnt. Då skickades jag att hämta mjölk. Jag var åtta år och minns att det låg döda människor överallt på gatorna. Jag gick mellan liken till platsen där man delade ut mjölk men där var det stängt.

Sedan var det lugnt ett par år innan det grekiska inbördeskriget bröt ut 1947.

– Ja, och det var det värsta av allt. Jag har sett grymheter som man inte tror är sanna, jag har sett människor som stenats eller halshuggits. Broder dödade broder, kusin dödade kusin, det var rena slakten.

Drabbades din familj av alla dessa våldsamer?

– Nej, men min far var nära att bli arkebuserad av partisanerna. Han räddades av en kretensisk partisan som kände igen honom.

Hur klarar man att leva med minnet av alla dessa grymheter?

– Det har naturligtvis satt sin spår och påverkat mig som människa. Men människan verkar vara rustad av naturen med en stark vilja att klara sig och att anpassa sig även till de svåraste situationer. Det finns någon slags läkningsprocess som gör att minnena bleknar även om de lämnar spår för livet.

– Och trots alla grymheter som jag upplevde som barn har inget varit så plågsamt som de båda dödsfall som har drabbat skolbarn på Värner Rydénsskolan de senaste åren. De har berört mig mycket djupt.

Har dina egna upplevelser gjort det lättare för dig i dina kontakter med elever och föräldrar som har upplevt liknande grymheter?

– Det är naturligtvis lättare att sätta sig in i andras upplevelser om man själv har varit med om samma sak. Det är inget som man kan läsa sig till. På så vis har det nog underlättat mina kontakter med elever och föräldrar.

I morgon den 17 september fyller du 65 år och blir pensionär. Hur känns det att lämna skolan?

– Jag ska jobba höstterminen ut eftersom den nya organisationen inte är klar. Det blir inte lätt att lämna skolan men för barnen och personalen går ju livet vidare utan mig.

– Det har varit ett privilegium att arbeta med den hängivna och kompetenta personal som finns här. Jag tycker att jag lämnar en fin skola där vi lyckas få barnen att känna respekt för både sig själva och för andra. Det är viktigare än hur mycket de hinner lära sig.

Vad ska du göra när du har lämnat skolan?

– Då ska jag satsa mer på mitt politiska arbete i tekniska nämnden. Jag är stolt och glad över hur fint Malmö har blivit på senare år men det finns fortfarande mycket att göra för att stan ska bli ännu vackrare.

Funderar du någonsin på att flytta tillbaka till Grekland?

– Nej, aldrig. Det är här jag har mitt liv, mina vänner, min familj, mitt politiska engagemang även om jag djupt här inne i bröstet är grek.

Tog det lång tid för [att (!)] dig att komma in i det svenska samhället?

– Nej. Jag kom till Malmö en fredag i april 1961, på måndagen anmälde jag mig hos utlänningskommissionen vid Triangeln och på tisdagen började jag jobba på Kockums.

– Jag lärde mig språket genom arbetet och genom att jag gifte mig med en svenska. På så vis kom jag snabbt in i det svenska samhället och fann min plats här.

– Många invandrare står utanför, handlar i egna affärer, umgås bara med landsmän, ser bara på hemlandets tv, parabolantennen är ett elände. Den är ett av hindren för många invandrare att hitta en väg in i det svenska samhället.

anders.ljungberg@sydsvenskan.se

Fotnot: I morgon fyller också Emmanuels Morfiadakis yngre bror Georgios 60 år. Han har dock valt en annan bana. Se födelsedagsgalleriet. (SDS 16.9.2002)

”Djupt inne i bröstet är jag grek”

Namn: Emmanuel Morfiadakis.
Bor: i Malmö.
Ålder: 65 år den 17 september.
Tänker: ägna sig ännu mer åt politiken.

AV ANDERS LJUNGBERG

► Efter drygt 40 år som Malmö är Emmanuel Morfiadakis en välkänd profil i staden. I 35 år har han arbetet i dess skolor, därav 22 år som rektor, och i nästan 30 år har han suttit i stadens kommunfullmäktige som socialdemokratisk ledamot. Han är ordförande i tekniska nämnden och har haft mer än ett finger med i den påryttfödelse som Malmös stadsbild har genomgått på senare år.

Men innan han kom till Sverige levde Emmanuel Morfiadakis i nästan tjugofem år i Grekland under en tid präglad av krig, politiskt våld och fattigdom.

Var är du född?

– I Thessaloniki. Min far kom från Kreta och min mor från norra Grekland.

Du var barn under andra världskriget. Minns du något av det?

– Jag var fyra år när tyskarna tågade in i Thessaloniki. Jag minns de tyska pansarvagnarna, jag minns när Thessaloniki brann och någon gång under kriget blev jag vittne till att tyskarna hängde tre greker som påstods vara saboterare.

Efter kriget följde nya våldsamheter. Upplevde du dem också?

– Ja, det var nationalisterna och kommunistiska partier som gjorde upp om makten direkt efter krigsslutet. En hel natt pågick strider där vi bodde men på morgonen var det lugnt. Då skickades jag att hämta mjölk. Jag var åtta år och minns att det låg döda

FOTO: OVE JONSSON

Som en trygg morfar eller farfar rör sig Emmanuel Morfiadakis på Värner Rydénsskolan. Barnen hejar och vinkar och kommer fram för att prata.

människor överallt på gatorna. Jag gick mellan liken till platsen där man delade ut mjölk men där var det stängt.

Sedan var det lugnt ett par år innan det grekiska inbördeskriget bröt ut 1947.

– Ja, och det var det värsta av allt. Jag har sett grymheter

som man inte tror är sanna, jag har sett människor som stenats eller halsbuggats. Broder dödade broder, kusin dödade kusin, det var rena slakten.

Drabbades din familj av alla dessa våldsamheter?

– Nej, men min far var nära

att bli arkebuserad av partisanerna. Han räddades av en kretensisk partisan som kände igen honom.

Hur klarar man att leva med minnet av alla dessa grymheter?

– Det har naturligtvis satt sina spår och påverkat mig som människa. Men människan verkar vara rustad av naturen med en stark vilja att klara sig och att anpassa sig även till de svåraste situationer. Det finns någon slags läkningsprocess som gör att minnets bleknar även om de lämnar spår för livet.

– Och trots alla grymheter som jag upplevde som barn har inget varit så plågsamt som de båda dödsfallen som har drabbat skolbarn på Värner Rydénsskolan de senaste åren. De har berört mig mycket djupt.

Har dina egna upplevelser gjort det lättare för dig i dina kontakter med elever och föräldrar som har upplevt liknande grymheter?

– Det är naturligtvis lättare att sätta sig in i andras upplevelser om man själv har varit med om samma sak. Det är inget som man kan läsa sig till. På så vis har det nog underlättat mina kontakter med elever och föräldrar.

I morgon den 17 september fyller du 65 år och blir pensionär. Hur känns det att lämna skolan?

– Jag ska jobba höstterminen ut eftersom den nya organisationen inte är klar. Det blir inte lätt att lämna skolan men för barnen och personalen går ju livet vidare utan mig.

– Det har varit ett privilegium att arbeta med den hägnivna och kompetenta personal som finns här. Jag tycker att jag lämnar en fin skola där vi lyckas få barnen att känna

respekt för både sig själva och för andra. Det är viktigare än hur mycket de hinner lära sig.

Vad ska du göra när du har lämnat skolan?

– Då ska jag satsa mer på mitt politiska arbete i tekniska nämnden. Jag är stolt och glad över hur fint Malmö har blivit på senare år men det finns fortfarande mycket att göra för att stan ska bli ännu vackrare.

Funderar du någonsin på att flytta tillbaka till Grekland?

– Nej, aldrig. Det är här jag har mitt liv, mina vänner, min familj, mitt politiska engagemang även om jag djupt här inne i bröstet är grek.

Tog det lång tid för att dig att komma in i det svenska samhället?

– Nej. Jag kom till Malmö en fredag i april 1961, på måndagen anmälde jag mig hos utlänningskommissionen vid Triangeln och på tisdagen började jag jobba på Kockums.

– Jag lärde mig språket genom arbetet och genom att jag gifte mig med en svensk. På så vis kom jag snabbt in i det svenska samhället och fann min plats här.

– Många invandrare står idag utanför, handlar i egna affärer, umgås bara med landsmän, ser bara på hemlandets tv. Parabolantennerna är ett elände. Den är ett av hindren för många invandrare att hitta en väg in i det svenska samhället.

anders.ljungberg@nyttisvenskan.se

Fotnot: I morgon fyller också Emmanuel Morfiadakis yngre bror Georgios 60 år. Han har dock valt en annan bana. Se födelsedagsgalleriet.

Detta är en intervju med en väl integrerad invandrare som kom till Sverige 25 år gammal för drygt 40 år sedan. Text och bild upptar mer än en fjärdedels sida. Centrum utgörs av en färgbild av jubilaren sittande på en bänk på skolgården på Värner Rydénsskolan; den skola som han är rektor på. Formmässigt – språkligt och textuellt – ser födelsedagsintervjuer med utlandsfödda och svenskfödda likadana ut. Textens makrostruktur är byggd på frågor och svar. Både jubilar och journalist har en urskiljbar röst och den förres känns starkast, eftersom det är han som får mest utrymme i texten. Det framgår också tydligt vem som står för olika sakupplysningar och värderingar. Vanligt förekommande i födelsedagsintervjuer är frågor om jubilarens bakgrund, arbete, födelsedag och framtidsplaner.

Men det finns innehållsliga skillnader. Texterna om svenskfödda är mer individorienterade, ofta med CV-liknande referat om jubilarens liv (utbildning, kvalifikationer, fritidsintresse, familj). I texterna om invandrare finns detta också, dock i mindre omfattning. Den viktigaste skillnaden är att det ofta finns ett samhällsperspektiv i texter om utlandsfödda. Läsaren får veta mer om förhållandena i invandrarens hemland och om invandrarens relation till det svenska samhället. Indirekt är det skillnader som fokuseras.

I födelsedagsintervjun med rektorn ovan handlar en tredjedel av texten om hans liv i Sverige och två tredjedelar om hans liv i det gamla hemlandet och om invandring. Hur detta ska tolkas är inte självklart. Möjligen är det problemorienterande teman om invandrare, t.ex. våld och umbäranden, som dyker upp även i hyllningstexterna på familjesidan. Denna text

fokuserar i det stora bakgrundsavsnittet på krig, politiskt våld och fattigdom i Grekland under jubileans barndom och ungdom. Detta kontrasteras mer eller mindre uttalat mot jubileans trygga liv i Sverige, hans svenskfödda fru, hans politiska engagemang i Malmö och hans viktiga arbete som skolledare.

Trots det stora textpartiet om hans svåra tid i Grekland gestaltar texten sammantaget och konsekvent en stark människa med en god självbild. Den bilden brukar exponeras på familjesidan, vilket kan ses som en spegling av verkligheten men också en spegling av den harmoniska familjesidan, där nära och kära hyllas.

Familjesidan från Sydsvenska Dagbladet den 16 september 2002 visar på hur olika redaktionen framställer bröderna Morfiadakis från Malmö. Här skildras den äldre brodern, rektor och ledamot av kommunfullmäktige, i en lång intervju (ca 800 ord), men i en fotnot i intervjun hänvisas till lillebror i födelsedagsgalleriet. Den yngre brodern, som är servitör, omnämns i en kort notis (ca 50 ord). Social status och högstatusjobb ger starkare medial lyskraft. Detta understryks också av genrevalet: en lång intervju har textmässigt högre prestige än en kort notis.

Kort intervju

En annan lite mindre intervjutext förekommer nästan dagligen under rubriken *Ett ögonblick* (jfr Miniintervjun i DN). Under denna vinjett återges kortare intervjuer med jubilarer. Här följer ett exempel, en intervju med en 40-årig man:

ETT ÖGONBLICK ...

Abdul-Monem Al-Edili, Lund, 40 år den 1 oktober som utbildar sig till undersköterska efter att tidigare ha arbetat som flygplansmekaniker i Libanon.

Hur började ditt intresse för flygplan?

– Från början intresserade jag mig mest för mekanik och bilar. Sedan fortsatte det med flygplan och jag utbildade mig till flygplansmekaniker. Jag är född i Amman i Jordanien men har arbetat som flygplansmekaniker i Libanon.

När kom du till Sverige?

– 1988, först till Stockholm, sedan flyttade jag till Enköping där jag bland annat arbetade på Bacho. Därefter kom jag till Lund, bodde en period i Malmö och nu bor jag och familjen i Lund igen. Ett tag arbetade jag som bilmekaniker.

Kunde du använda ditt yrke som flygmekaniker?

– Tyvärr inte. Dels beroende på språket och dels på att modellen som jag var utbildad på blivit för gammal. Så i valet att börja om från början igen med en ny flygmekanikerutbildning i Sverige, valde jag att satsa på att utbilda mig till undersköterska i stället. För närvarande arbetar jag på ett gruppboende i Södra Sandby och har ett par terminer kvar till min examen.

Det är ett långt hopp från flygplan till undersköterska?

– Ja, det är ju en helt annan bransch. Men jag trivs väldigt bra med att arbeta med människor, att kunna hjälpa dem, gråta med dem om det behövs. Genom att hjälpa andra finns också en förhoppning om att någon ska hjälpa mig den dagen jag behöver det. Dessutom finns det jobb inom vården.

Funderar du på att fortsätta utbilda dig?

– Jag hoppas att kunna fortsätta utbilda mig till sjuksköterska.

Hur firar du din födelsedag?

– Hemma med familj, släkt och vänner. Vi samlas på kvällen och sjunger ”Ja må du leva”. På morgonen är det för tidigt, då ska alla till skola och jobb så kvällen är bättre. Vi har bakat en jättestor tårta så det ska räcka till alla som kommer. Min fru och mina barn håller på att tissla och tassla om vad de ska köpa i födelsedagspresent och jag är mycket nyfiken!

LENA FORSFÄLT

(SDS 13.9.2002)

Kortintervjun har också en makrostruktur som består av journalistens frågor och jubilarens svar. Ofta framstår den korta intervjun som ett vardagligt – mer eller mindre förtroligt – samtal mest om hur jubilarerna har det här och nu. Journalisten frågar ofta om yrke eller sysselsättning, framtidsplaner och hur födelsedagen ska firas. Texterna karakteriseras av enkelhet; stoffsamling och redigering är lätt att göra. Texterna verkar inte ha så höga krav på sig. De är personliga, individorienterade, inte så genomtänkta och lätta att läsa (enkelt ordval och enkel syntax). De skiljer sig både från notiserna genom att vara personliga och från de större intervjutexterna genom att vara mindre språkligt och innehållsligt formella än de. Både journalisten och jubilarerna har en tydligt urskiljbar röst i dessa texter, där jubilarerna får mest utrymme (80 %).

5.4 Reportage

En annan textsort är *Vi skåningar* (jfr *DN gratulerar*). Den görs antingen som en födelsedagshyllning eller som en uppföljning av en födelsedag i reportageform. Nedan följer ett exempel på denna textgenre.

Drömmen om ett jobb är stark

AV GUNNEL ARBIN

Raja Abdul Karim är besviken på Sverige. Trots att både hon och hennes make Hamid har akademiska examina i biologi får de inga jobb. Det svenska samhället är dåligt på att tillvarata invandrade akademikers kunskaper och erfarenhet.

Raja Abdul Karim, som just fyllt femtio år, är en späd varelse i sin långa gula kjol, tröja med katthuvud i mässingsglänsande nitar och gulmönstrad sjal. Men i hennes ögon kan man utläsa en fast vilja att anpassa sig till livet i det nya landet och kunna försörja sig själv.

Under vårt samtal passar hon på att avliva bilden av den muslimska kvinnan som isolerad i hemmet med maken att passa upp på:

– För tjugofem år sedan uppmuntrades alla flickor att skaffa sig utbildning, både skola och universitet, säger Raja Abdul Karim, som föddes i den nordirakiska staden Arbil.

Efter examen tjänstgjorde hon som universitetslärare på olika platser i Irak. Men hon var ambitiös och tog doktorsexamen i Norwich i England. 1990 återvände Raja och Hamid Abdul Karim till Irak, då det blivit fred efter kriget mot Iran.

– Året därpå började Gulfkriget och vi kände oss hotade, säger Raja Abdul Karim eftertänksamt. Familjen led mycket av bombningarna och bristen på mat.

Eftersom det i arabländerna är brist på universitetslärare, sökte paret jobb i Libyen och där var de i fyra år.

– Men sedan ville vi söka oss till ett tryggare land och då valde vi Sverige. Jag har två bröder i Köpenhamn och de talade varmt om Sverige och möjligheterna där, minns hon.

Så familjen, Hamid, Raja och deras tre döttrar, kom till Sverige 1999. Trygghet känner de och gläds över den men också stor besvikelse. Det har visat sig svårt, ja nästan omöjligt att hitta ett jobb som motsvarar deras kvalifikationer.

– För att få arbete måste vi förutom sfi (svenska för invandrare) också läsa svenska A och B och det tar fem-sex år, suckar Raja Abdul Karim. Jag pluggar tio timmar om dagen och tar alla möjligheter att öva min svenska.

Både hon och maken Hamid, som är ekolog, har haft många praktikplatser men ingen har resulterat i en anställning.

– Jag arbetar med att sortera insekter i Zoologiska museets samlingar i Lund, berättar Raja Abdul Karim, men när jag frågade om möjligheten att få vara kvar fick jag höra att det saknades pengar.

I stället sändes samlingarna utomlands för sortering och artbestämning.

Hamid Abdul Karim har resignerat och vill inte plugga längre. Men hustrun som besitter en stor fond av energi har satsat på ytterligare en utbildning. Hon har börjat på en tvåårig utbildning på Malmö högskola för utländska akademiker som vill bli lärare.

– Vi är indelade i två grupper, den ena som vill jobba på dagis och fritis och den andra som skall arbeta som lärare i matte och naturvetenskap. Det är en tuff kurs men jag hoppas att den skall ge mig arbete. Jag vill försörja mig själv och inte leva på bidrag.
(SDS 13.9.2002)

gunnel.arbin@sydsvenskan.se

VI SKÅNINGAR

Drömmen om ett jobb är stark

AV GUNNEL ARBIN

► Raja Abdul Karim är besviken på Sverige. Trots att både hon och hennes make Hamid har akademiska examina i biologi får de inga jobb. Det svenska samhället är dåligt på att tillvarata invandrade akademikers kunskaper och erfarenhet.

Raja Abdul Karim, som just fyllt femtio år, är en späd varelse i sin långa gula kjol, tröja med katthuvud i mässing-glänsande nitar och gulmönstrad schal. Men i hennes ögon kan man utläsa en fast vilja att anpassa sig till livet i det nya landet och kunna försörja sig själv.

Under vårt samtal passar hon på att avliva bilden av den muslimska kvinnan som isolerad i hemmet med maken att passa upp på:

– För tjugofem år sedan uppmuntrades alla flickor att skaffa sig utbildning, både skola och universitet, säger Raja Abdul Karim, som föddes i den nordirakiska staden Arbil.

Efter examen tjänstgjorde hon som universitetslärare på olika platser i Irak. Men hon var ambitiös och tog doktorsexamen i Norwich i England. 1990 återvände Raja och Hamid Abdul Karim till Irak, då det blivit fred efter kriget mot Iran.

– Året därpå började Gulfkriget och vi kände oss hotade, säger Raja Abdul Karim eftertänksamt. Familjen led mycket av bombningarna och bristen på mat.

Eftersom det i arabländerna är brist på universitetslärare, sökte paret jobb i Libyen och där var de i fyra år.

FOTO: HÅKAN RÖIDER

Att få arbeta och klara sig själv efter att ha gått en tvåårig högskolekurs — det är vad Raja Abdul Karim hoppas på.

– Men sedan ville vi söka oss till ett tryggare land och då valde vi Sverige. Jag har två bröder i Köpenhamn och de talade varmt om Sverige och möjligheterna där, minns hon.

Så familjen, Hamid, Raja och deras tre döttrar, kom till Sverige 1999. Trygghet känner de och gläds över den men också stor besvikelse. Det har visat sig svårt, ja nästan omöjligt att hitta ett jobb som motsvarar deras kvalifikationer.

– För att få arbete måste vi förutom sfi (svenska för invandrare) också läsa svenska A och B och det tar fem-sex år, suckar Raja Abdul Karim. Jag

pluggar tio timmar om dagen och tar alla möjligheter att öva min svenska.

Både hon och maken Hamid, som är ekolog, har haft många praktikplatser men ingen har resulterat i en anställning.

– Jag arbetade med att sortera insekter i Zoologiska museets samlingar i Lund, berättar Raja Abdul Karim, men när jag frågade om möjligheten att få stanna kvar fick jag höra att det saknades pengar.

i stället sändes samlingarna utomlands för sortering och artbestämning.

Hamid Abdul Karim har resignerat och vill inte plugga längre. Men hustrun som besitter en stor fond av energi har satsat på ytterligare en utbildning. Hon har börjat på en tvåårig utbildning på Malmö högskola för utländska akademiker som vill bli lärare.

– Vi är indelade i två grupper, den ena som vill jobba på dagis och fritis och den andra som skall arbeta som lärare i matte och naturvetenskap. Det är en tuff kurs men jag hoppas att den skall ge mig arbete. Jag vill försörja mig själv och inte leva på bidrag.

gunnel.arbin@sydsvenskan.se

Detta är berättelsen om en kvinna som kom till Sverige i mogen ålder för tre år sedan. Än har hon inte lyckats komma in på arbetsmarknaden trots att hon har goda kvalifikationer och arbetslivserfarenheter. Reportaget har den sedvanliga blandningen av personskildring, pratminussekvenser och närvarokänsla med journalistens personliga kommentarer i texten. Jubilarens röst är inte lika stark i reportaget som i intervjuerna eftersom journalisten brukar mer utrymme på personskildringar och kommentar (60 %).

Reportaget exponerar värderingar. Texten inleds med orden: "Raja Abdul Karim är besviken på Sverige." Sedan ges en person- och samhällsbeskrivning och jubilaren får komma till tals i pratminussekvenser, som upptar 40 % av texten. Resten är journalistens kommentar. Hon skriver att Raja Abdul Karim avlivar bilden av den muslimska kvinnan som underordnad och isolerad. Vems bild är det hon avlivar? Sannolikt är det mediediskursens bild, såsom Ylva Brune beskriver den.

Vidare berörs jubilarens bakgrund i England, Irak och Libyen och hur familjen sökte trygghet i Sverige. Makens och hennes svårigheter att komma in på den svenska arbetsmarknaden beskrivs, och en praktikplats som inte ledde till vidare anställning. Hennes

make har resignerat inför svårigheterna. Men Raja Abdul Karim kämpar vidare för att kunna bli grundskollärare, integrerad och självförsörjande. Mannens uppgivenhet och kvinnans kamp för åter tankarna till Brunnes typifiering (jfr Brune 2002). Texten är bitvis samhällskritisk genom att ta upp problemet att det svenska samhället inte kan ta till vara den kompetens som finns hos invandrare. Men trots detta ligger huvudfokus i texten på individnivå, dvs. på jubilarens kamp för tillvaron i det nya landet, för ett människovärdigt liv utan bidragsberoende.

Men reportaget är inte den enda text som publicerats med anledning av Raja Abdul Karims 50-årsdag. Den 6 maj 2002 finns det en notis om jubilaren i födelsedagsgalleriet.

50 år

Studerande **Raja M Abdulkarim**, Malmö, den 7 maj. Hon är född i Irak och kom till Sverige för drygt två år sedan. Raja M Abdulkarim har doktorsgrad i biologi från England och arbetade som universitetslektor i många år i Irak.

För närvarande studerar Raja M Abdulkarim vid Lärarhögskolan i Malmö där hon går en kompletteringskurs för att kunna arbeta som lärare på grundskolan.

Intressen är bland annat litteratur. (SDS 6.5.2002) (Notisen är bildsatt.)

Notisen bygger med all sannolikhet på uppgifter som jubilaren själv skickat in och som genren bjuder är texten saklig och opersonlig. De sakliga utsagorna i texten ger dock läsaren en tankeställare och kan få emotiv laddning genom att hennes kvalifikationer kontrasteras mot hennes nuvarande situation i Sverige.

6 Sammanfattande diskussion

Sammanfattningsvis kan sägas att familjeredaktionen uppvisar en nationell diskurs, där endast 8 % av dem som hyllas i olika jubilarer är utlandsfödda. Detta kan bero på att det i deras kulturmönster inte ingår att uppmärksamma födelsedagar genom en text i tidningen. Men det kan finnas andra tänkbara orsaker, såsom känslan av att familjesidans texter bara är till för svenskfödda eller känslan av obehag inför att exponera sitt privatliv i offentlighetens ljus.

Resultaten visar att det finns genrer med olika status där texternas huvudpersoner kommer till tals på olika sätt och i olika hög grad. Alla som prenumererar och vill bli hyllade på födelsedagen med foto och namn i tidningen kan bli det. Men för att bli föremål för längre texter, intervjuer eller reportage, måste familjeredaktionen anse att jubilaren har ett stort allmänintresse. Det är oftast invandrare i högstatussysselsättningar som integrerats och lyckats på den svenska arbetsmarknaden som porträtteras i längre texter.

Tre olika redaktionella textsorter har diskuterats: notis, intervju och reportage. Notistexterna byggs upp av bärarobestämda sakpåståenden om jubilaren, ofta lämnade av jubilaren själv i ett formulär där vissa uppgifter är obligatoriska och andra frivilliga. Framställningen är opersonlig och hållen i tredje person. Detta ger sammantaget en kort, ofta fragmentarisk berättelse om jubilarens liv.

Texterna som utformas med hjälp av födelsedagsformuläret och en minimal redigering har strikt fokusering på jubilaren. Släkt och vänner nämns aldrig; sådana uppgifter stryks konsekvent av redaktionen (Billing 2002). Därför blir jubilarens sociala nätverk aldrig synligt, vilket i detta avseende gör texterna jämlika. Således visar notiser om utlandsfödda respektive svenskfödda inga skillnader i form eller innehåll. Alla födelsenotiser är lika opersonliga och sakliga. Reportagen och intervjuerna har uteslutande utformats av journalister. Dessa texter är generellt sett proffsigare och vanligen längre och har högre prestige än notiserna, där jubilarerna oftast själva aktivt har bidragit med byggstenar till texten. Att både lekmän och journalister skriver notiserna har troligen i de flesta fall betydelse för innehåll och form. Födelsenotisen framstår ofta som innehållsligt och ibland språkligt torftig. Men vi ska inte glömma bort att det finns olika ambitioner med intervjuer och reportage å ena sidan och notiser å den andra. Notiserna, som har sin utgångspunkt i ett

frågeformulär, ger ett enkelt textmönster och de längre texterna ett komplexare.

De längre texterna – intervjuerna och reportagen – ger en fylligare, personligare, mer värderande och värdeladdad bild av jubilarerna. Dessa texter följer det gängse genremönstret och visar precis som notiserna ingen formmässig, textuell och stilistisk skillnad mellan texter om svenskfödda och utlandsfödda. En intervju och ett reportage måste helt enkelt se ut på ett särskilt sätt för att identifieras som just intervju och reportage. Men innehållsliga skillnader finns: texterna är alltid personorienterade, men i texter om utlandsfödda finns längre partier om jubilarernas bakgrund, ofta är det beskrivningar av det gamla hemlandet sett i ett samhällsperspektiv. De längre texterna har också ofta fokus på personens plats i det svenska samhället. På så sätt närmar vi oss den tematik som Teun van Dijk (1993) och Ylva Brune (2002) säger finns i nyhetsdiskursen, teman där problem i samband med kultur, språk och etnicitet fokuseras, som i texten ”Drömmen om ett jobb är stark”.

Således kan nyhetsvärderingen i intervjuer och reportage på familjesidan ibland likna den som finns på nyhetssidorna. Det främmande i hemlandet och svåra förhållanden där, som krig, politiskt våld och fattigdom, som i texten ”Djupt inne i bröstet är jag grek”, kan komma i fokus också på familjesidan. Detta visar att familjeredaktionen precis som nyhetsredaktionerna fokuserar på invandring, kulturella och etniska skillnader (jfr van Dijk 1993, Brune 2002).

I långa texter om utlandsfödda personer går sällan texten förbi hur, när och var, ibland också varför jubilarerna har invandrat till Sverige. Som vi har sett förekommer nyhetssidornas genrer – notis, intervju, reportage – även på familjesidan. Där gestaltas emellertid tematiken annorlunda än på nyhetssidorna. Familjesidan har ett försonligt sätt att förmedla vedermödor. Det handlar oftast om hur jubilarerna bemästrat svårigheterna, eftersom hyllningstexter bör ha en positiv och harmonisk grundton.

© [Gunilla Byrman](#)

Källor

Billing, Ingrid (2002): Samtal mellan Ingrid Billing och Gunilla Byrman i maj 2002.

Brune, Ylva (2002): ”’Invandrare’ i mediearkivets typgalleri”. I *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Redaktörer Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari. Stockholm, Bokförlaget Atlas.

Cassirer, Peter (1993): *Stilistik & stilanalys*. Stockholm, Natur och Kultur.

Fairclough, Norman (1992): *Discourse and social change*. Cambridge, Polity Press.

Lindgren, Maria (2002): ”Invandrare och tidningstext – personporträtt som symbolporträtt”. *HumaNetten* nr 11, Växjö, Institutionen för humaniora, Växjö universitet.

van Dijk, Teun (1993): *Elite Discourse and Racism*. Sage Series on Race and Ethnic Relations, volume 6. Newbury Park, London, New Delhi, Sage Publications.

[1] Undersökningen är en del av ett större projekt *Invandrare i svensk press*, i vilket Maria Lindgren och jag studerar hur olika tidningar skriver om utlandsfödda personer som lever i Sverige (se även Lindgren 2002).

[2] Tidningen har medvetet arbetat med att anställa journalister med invandrarbakgrund, och SDS distribuerar också gratis *Tidningen Rosengård* till de 20 000 boende i Rosengårdsområdet en gång i månaden (se vidare www.sydsvenskan.se under Rosengård).